

## Wstęp

Kolejny tom „Średniowiecza Polskiego i Powszechnego”, publikacji Zakładu Historii Średniowiecznej Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, podobnie jak wcześniejsze, przynosi przegląd badań mediewistycznych prowadzonych nie tylko w ośrodku górnośląskim, ale także w innych centrach krajowych i zagranicznych.

Pracę otwiera artykuł Doroty Lisowicz-Żurek, doktorantki w Instytucie Historii Uniwersytetu Pedagogicznego, pt. *Trzech proboszczów w jednej parafii. Studium o duchowieństwie w średniowiecznym Chrzanowie*, w którym autorka przedstawiła rzadko spotykany przypadek w Kościele polskim, a mianowicie parafię zarządzaną wieloosobowo. W kręgu problematyki kościelnej mieści się także tekst Tomasa Gałuszki (Instytut Historii Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II), który zajmuje się obrazem Franciszka z Asyżu i franciszkanów w pochodzącym z XIV wieku dominikańskim *Tractatus contra beghardos*. Pobytowi schizmatyków na dworze pierwszych Jagiellonów poświęcony został artykuł Karoliny Rybskiej-Bąk, doktorantki Instytutu Historii Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, pt. *Bulla Eugeniusza IV dla królowej Zofii (1434)*... Z kolei Piotr Kołpak, doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w tekście pt. *Rola patronów Królestwa Polskiego w geografii sakralnej późnośredniowiecznego Krakowa* szczegółowo przeanalizował rolę i znaczenie krakowskich kościołów posiadających wezwania patronów Polski, a mianowicie: katedry pw. św. św. Wacława i Stanisława, kolegiaty św. Floriana, kościoła św. Wojciecha oraz kościoła św. św. Michała i Stanisława. Problematyką bractw w średniowiecznym Krakowie zajął się natomiast Jerzy Rajman (Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego) w artykule pt. *Żebrak, sługa i rzemieślnik w elitarnym bractwie Najświętszej Marii Panny w Krakowie (XIV—pierwsza połowa XVI wieku)*. Z tematyką miejską łączy się również tekst Marcina Starzyńskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego)

pt. *Andrzej Czarnysza († 1416) i jego autograf*, w którym autor przedstawił karierę tego mieszczanina, wielokrotnego rajcy krakowskiego, wójta sądu wyższego prawa niemieckiego, a także podżupka salin wielickich.

W niniejszym tomie szeroko prezentowane są badania dotyczące późnośredniowiecznych polskich elit polityczno-społecznych, w tym możnowładztwa i rycerstwa. Andrzej Marzec (Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego) w artykule *Protekcja, pokrewieństwo, koleżeństwo i rywalizacja...* kreśli mechanizmy funkcjonowania elit politycznych w Polsce XIV wieku. Z kolei Karol Nabiałek (Instytut Historii PAN w Krakowie) w tekście pt. *Działalność finansowa Pawła Olsztyńskiego ze Szczekocin herbu Odrowąż...* skupił się na działalności gospodarczej tego możnowładcy małopolskiego w XV wieku. Natomiast Sławomir Wróblewski (Archiwum Narodowe w Krakowie) w artykule pt. *Chebdownie herbu Stary Koń, dziedzice Tropia i Tęgorzysza...* skrupulatnie omówił dzieje tej małopolskiej rodziny od czasów świetności na przełomie XIV i XV wieku do upadku znaczenia i zubożenia na początku XVI wieku. Z kolei Jerzy Sperka (Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego) w tekście *Michał Awdaniec a początki kościoła parafialnego w Buczaczu* przedstawił karierę protoplasty rodziny Buczańskich na Rusi Czerwonej, w tym jego fundacje kościelne. Problematyce elit i strukturze urzędów poświęcony jest także artykuł Tomasza Rombka pt. *Rotacje na wybranych urzędach dworu królowej Elżbiety Rakuszanki (1454–1505)*. Z tematyką społeczną wiąże się tekst Sobiśława Szybkowskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego) pt. *„Durum est nostris absque armis”. Kilka słów o pobycie polskich rycerzy w Gdańsku w 1457 roku*, gdzie autor przedstawił barwne przypadki rycerzy polskich, którzy w trakcie wojny trzynastoletniej znaleźli się w Gdańsku.

Problematyce wojskowej poświęcone są natomiast cztery artykuły. Pierwszy, pt. *O pewnych dogmatach i kontrowersjach historiografii grunwaldzkiej...*, napisał Marek A. Janicki (Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego). Podjął w nim problem miejsca postoju króla Władysława Jagiełły przed bitwą pod Grunwaldem i miejsca obozowania po niej w świetle *Cronica conflictus* i *Annales* Jana Długosza. Kolejny tekst, pióra Katarzyny Niemczyk (Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego), pt. *Kilka uwag do genezy i początków hetmaństwa w Polsce*, porusza jeszcze raz kwestię genezy tego ważnego urzędu. Potencjałem pospolitego ruszenia w ziemi sanockiej w późnym średniowieczu na podstawie analizy przywilejów, w których sprecyzowano obowiązek służby wojskowej, zajął się natomiast Jarosław Lysejko (Politechnika Lwowska) w artykule pt. *Військовий потенціал посполитого рушення Сяноцької землі у другій половині XIV—XV ст.* Kolejny ukraiński historyk, Wołodymyr Hucul (Odeski Narodowy Uniwersytet), w tekście pt. *«Конно і збройно». Образи представників руських воєнних еліт на пам'ятці станкового живопису першої третини XVI ст. «Битва під Оршею»: спроба ідентифікації* podjął próbę identyfikacji przedstawicieli ruskich elit społecznych pokazanych na

zabytku malarstwa tablicowego *Bitwa pod Orszą*, analizując uzbrojenie i ubiory na szerszym tle procesów kulturalnych i wojskowych w Europie Środkowo-Wschodniej w pierwszych dekadach XVI wieku.

Z historią kulinarną łączy się natomiast tekst Rafała Hryszki (Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego) pt. *Produkcja i konsumpcja słodyczy w wybranych państwach włoskich w XIV i XV wieku*.

Tom zamykają dwa artykuły recenzyjne. Pierwszy, pióra Piotra Boronia, to recenzja pracy Stanisława Rosika *Bolesław Krzywousty* (Wrocław 2013). Drugi, autorstwa Jakuba Morawca, to recenzja książki Armanna Jakobssona *Nine Saga Studies. The Critical Interpretation of the Icelandic Sagas* (Reykjavik 2013).

*Jerzy Sperka, Bożena Czwojdrak*